

Любомир Іванович **ЛЕТНЯНЧИН**

к.ю.н., доцент, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6495-9809>

e-mail: lubomyr_1976@ukr.net

Тетяна Іванівна **КОНТАРЬОВА**

студентка, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1239-6295>

e-mail: kontariovatanya@gmail.com

ДОКТРИНА ПОЛІТИЧНОГО ПИТАННЯ У ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ: ДОЦІЛЬНЕ "САМООБМЕЖЕННЯ" ЧИ ПЛАЦДАРМ ДЛЯ ЗЛОВЖИВАНЬ

Статтю присвячено дослідженню проблемних аспектів, пов'язаних з розмежуванням політики і права у діяльності Конституційного Суду України, зокрема крізь призму доктрини політичного питання. Ця проблематика не втрачає своєї актуальності, оскільки, зважаючи на особливий характер та політично-правову природу норм Конституції, все ще залишається відкритим питання визначення меж застосування доктрини політичного питання, як реалізації Конституційним Судом України права на самообмеження. Метою статті є не констатація політичної упередженості Конституційного Суду України чи заперечення позитивного ефекту від впровадження доктрини політичного питання у національну практику, а аналіз його юридичних позицій крізь призму тих результатів політичного характеру, досягненню яких такі позиції так чи інакше посприяли.

Ключові слова: доктрина політичного питання, Конституційний Суд України, верховенство права, право і політика, конституційна юрисдикція

ВСТУП

Розмежування таких понять як «політика» і «право» все частіше стає справжнім викликом для органів конституційного контролю у всьому світі. Як справедливо зазначає чеський конституціоналіст Ян Кисела, право є продуктом політики, але водночас й її рамками, оскільки політика пов'язана правом, що є одним із атрибутів правової держави [1, с. 55]. Попри те що межа між правом і політикою є досить тонкою, перед органами конституційного контролю стоїть надважливе завдання, яке полягає в уникненні будь-якого втручання у протистояння політичних сил, що нівелювало б їх роль як безсторонніх та незалежних арбітрів, покликаним яких є забезпечення верховенства права. Неможна не погодитися з висловом члена Конституційної Ради Французької Республіки С. Вей: «Самообмеження конституційного судді є виразом його бажання боротися проти всього, що становить водночас його силу і його слабкість: вільної інтерпретації Конституції» [2, с. 59]. За своїм змістом конституційні акти, як правило, виражають політичну волю та містять норми, що врегульовують насамперед владні відносини. Зважаючи на вищезазначене та право вільного тлумачення конституційних норм, вміння виокремити важливі правові питання від питань політичного характеру та заявляти про самообмеження лише у тих випадках, де це є абсолютно доцільним, вимагає неабиякої майстерності.

Проблематика, пов'язана з розмежуванням політики і права у діяльності Конституційного Суду України (КСУ), окресленням меж його повноважень була висвітлена у працях багатьох науковців, серед яких: Ю.М. Тодика, В.Я. Тацій, Ю.Г. Барабаш, Л.І. Летнянчин, В.С. Стефанюк, М.В. Савчин, В. Тихий, Д.С. Терлецький, Ю.Д. Батан, В.І. Запорожець, В.М. Шаповал та ін. Попри те що ця проблематика вже неодноразово перебувала в центрі наукових дискусій, вона залишається акту-

альною й наразі. Це обумовлено насамперед розвитком суспільно-політичних відносин та практикою самого КСУ. Заборона будь-якого впливу на орган конституційної юрисдикції у процесі здійснення ним своїх повноважень покликана забезпечити його незалежність, що вимагає від КСУ взаємного обов'язку з невтручання у політичний процес держави. Орган конституційної юрисдикції не може перейняти на себе непридатні йому функції та перетворитися на виразника політичної волі. Актуальною проблемою, зважаючи на особливий характер та політично-правову природу норм Конституції, все ще залишається визначення меж застосування доктрини політичного питання, як реалізації КСУ права на самообмеження.

МЕТА статті – не констатація політичної упередженості КСУ чи заперечення позитивного ефекту від впровадження доктрини політичного питання та Самообмеження суду в національну практику, а дослідження питання меж її застосування та аналіз юридичних позицій КСУ крізь призму тих результатів політичного характеру, досягненню яких такі позиції так чи інакше посприяли. Право КСУ на самоусунення від розгляду питань політичного характеру не може перешкоджати розв'язанню важливих конституційних питань, які лише на перший погляд можуть здаватися політично забарвленими, тим самим нівелюючи його роль як гаранта верховенства права та захисту Конституції України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У написанні статті використано такі методи наукового пізнання, як діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, порівняльний тощо. Діалектичний метод сприяв виявленню, аналізу та співставленню характерних рис та правової природи таких понять, як «політика» і «право». За допомогою формально-ло-

гічного методу проаналізовано зміст окремих правових категорій та явищ відповідно їх ознакам, а використання системно-структурного методу сприяло дослідженню їх сутності та правової природи у взаємозв'язку з іншими правовими категоріями, принципами, засадами та цінностями. В основу статті покладено результати узагальнення наукових праць українських правників та вчених, юридичних позицій КСУ, а також їх співставлення та порівняння з практикою Верховного Суду Сполучених Штатів.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні КСУ займає особливе, навіть виняткове, місце у системі органів державної влади. Конституцією України за ним закріплено статус органу конституційного контролю, з чого цілком закономірно випливає те, що покликанням КСУ та його першочерговим завданням є захист Основного Закону держави та цінностей, втілених в ньому. З огляду на вищенаведене та той значущий вплив, який КСУ уповноважений здійснювати на інші гілки державної влади, особливого значення набуває неприпустимість нівелювання правової природи КСУ шляхом перевищення останнім повноважень та його перетворення на виразника політичної волі.

Однією із засад конституційного ладу України є принцип поділу влади, що знайшов своє відображення у ст. 6 Конституції України. Сутність та правова природа принципу поділу влади не раз ставали предметом дослідження КСУ, юридична позиція якого стосовно його тлумачення є однозначною. КСУ наголошує на тому, що «метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є розмежування повноважень між різними органами державної влади та недопущення привласнення повноти державної влади однією з гілок влади» [3]. З огляду на гарантії незалежності КСУ, що прямо закріплено на конституційному рівні, будь-який вплив законодавчої та виконавчої гілок влади на здійснення ним своїх повноважень унеможливується. Отже, виникає цілком логічне питання: «Як і хто уповноважений обмежувати Конституційний Суд України у разі виникнення загрози перевищення останнім своїх повноважень?». Насправді відповідь є очевидною. Оскільки будь-яке втручання у процес здійснення КСУ своїх повноважень не відповідатиме основоположній zasadі його функціонування, а саме незалежності, то провідну роль відіграватимуть внутрішні фактори [4, с. 35]. КСУ може на власний розсуд відмовитися від здійснення тих чи інших функцій у разі, якщо їх реалізація в конкретній ситуації є недоцільною та може спричинити перевищення або реалізацію не притаманних йому повноважень. Однак слід розуміти, що свобода розсуду завжди являє собою своєрідний плацдарм для зловживань.

Вперше ідея так званого «самообмеження» суду, тобто доктрина політичного питання, знайшла своє відображення у практиці Верховного Суду Сполучених Штатів. Саме ця доктрина покликана стати тим стримувальним фактором, що унеможливує нівелювання рамок між правом та політикою. З огляду на позицію Верховного Суду Сполучених Штатів, втілену у справі «Бейкер проти Карра», суть доктрини політичного питання полягає у тому, що спори, в яких порушу-

ються питання політичного характеру, не належать до компетенції судової влади, оскільки мають вирішуватися політичними гілками влади, а саме законодавчою та виконавчою [5]. Попри те що дана доктрина неодноразово застосовувалася КСУ у здійсненні ним своїх повноважень, останнім так і не сформовано чітких критеріїв її застосування та розмежування т.зв. політичних питань від конституційно-правових. Це доволі важливий аспект, оскільки зараз відомі випадки зловживання КСУ своїм правом на самообмеження, що фактично перетворюється на уникнення останнім певних важливих конституційних питань. Варто звернути увагу, що Верховний Суд Сполучених Штатів не тільки застосував і розтлумачив доктрину політичного питання, але й окреслив конкретні ознаки питань, що вказують на їх політичний характер, серед яких:

- 1) належність питання до компетенції політичних гілок влади, що текстуально закріплено Конституцією;
- 2) відсутність чітко визначених правових стандартів для вирішення спору;
- 3) неможливість винесення незалежного судового рішення без уникнення втручання до компетенції політичних гілок влади й виявлення у такий спосіб неповаги до них;
- 4) неможливість розв'язання питання без вихідного політичного рішення, що виходить за межі розсуду суду;
- 5) потреба у беззаперечному дотриманні судом вже прийнятого політичного рішення;
- 6) потенційна можливість спричинення конфлікту між рішеннями політичних гілок влади з одного й того самого питання [5].

КСУ не є політичним органом, однак Конституція України, на варті якої він має стояти, є одночасно юридичним і політичним актом, оскільки виражає політичну волю українського народу. Її зміст значною мірою становлять норми, що безпосередньо врегульовують державно-політичні відносини владарювання, учасниками яких є вищі органи державної влади України як найактивніші суб'єкти політичної арени [6]. Саме тому межа між питаннями, що належать до компетенції КСУ, та питаннями політичного характеру є досить тонкою. Слід мати на увазі, що такий стан справ разом зі свободою розсуду стосовно визнання того чи іншого питання політичним може дозволити КСУ все частіше самоусуватися від розв'язання важливих конституційних питань, нівелюючи тим самим свою роль як органу конституційного контролю, а значить захисника Конституції України.

Вступним акордом у практиці застосування доктрини політичного питання на рівні конституційної юрисдикції стала юридична позиція, сформульована КСУ ще в 1998 р. КСУ наголосив, що «...позбавлення списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, що отримали менш як чотири відсотки голосів виборців, права на участь у розподілі депутатських мандатів, є питанням політичної доцільності, і воно має вирішуватися Верховною Радою України». Саме ця юридична позиція започаткувала еру застосування доктрини політичного питання, або, як висловився КСУ, питання «політичної доцільності» [7]. На думку КСУ, вирішення політичних питань суперечить його призначенню, «оскільки будь-яка політична

діяльність є несумісною з діяльністю як суддів судів загальної юрисдикції, так і суддів Конституційного Суду України» [8]. Згодом орган конституційної юрисдикції знову підтвердив свою готовність самоусунути від втручання у політичний процес, оскільки відповідно до юридичної позиції КСУ до його повноважень не належить оцінювання адекватності рішень парламентарів суспільно-політичним реаліям, а втручання у політичні та внутрішньо-організаційні питання діяльності парламенту є неприпустимим [9].

Поняття «політична доцільність» має оціночний характер та потребує додаткової конкретизації та обґрунтування. Цікаво, що й дотепер, не зважаючи на те, що КСУ не раз застосовував подібну юридичну позицію й в інших справах, немає чітких критеріїв, які б відмежовували питання політичного характеру від правових. Обов'язок визначити, де закінчується право та починається політика, є істинним та першочерговим призначенням КСУ. Аполітичність органу конституційної юрисдикції є безпосередньою передумовою належного виконання останнім своїх повноважень. Адже прихильність КСУ тій чи іншій стороні у політичному протистоянні нівелює його роль як безстороннього та незалежного арбітра, покликанням якого є захист Конституції України та забезпечення верховенства права. Доктрина політичного питання за своєю правовою природою є позитивним надбанням і дійсно покликана забезпечити аполітичний статус КСУ. Однак відмова від розгляду тих чи інших питань з мотивів їх належності до політичних може одночасно розглядатися і як своєрідний «лакмусовий папірець» залежності органу конституційної юрисдикції від тієї чи іншої політичної сили. Адже самоусунення КСУ від інтерпретації того чи іншого питання крізь призму Конституції може відкрити шлях для реалізації задумів тієї чи іншої політичної сили, зокрема і таких, що не відповідають Основному Закону держави. З аналізу практики КСУ вбачається, що він застосовує доктрину політичного питання досить обережно і не завжди таке застосування є абсолютно очевидним. Яскравим прикладом наведеного вище твердження може бути Ухвала №26-у/2010 від 20 квітня 2010 р. Для того щоб надати оцінку даній Ухвалі, слід звернутися до тлумачення слів «текст» і «зміст». Під «текстом» слід розуміти відтворений письмово або в друкованому вигляді документ, тобто папір із написаними чи надрукованими на ньому авторськими словами, тоді як під «змістом» слід розуміти, зокрема, сутність, мету, призначення чого-небудь [10]. Якщо дослідити текст даної Ухвали, як сукупність слів, то відмова у відкритті провадження не була безпосередньо аргументована посиленням на доктрину політичного питання. Однак, якщо проаналізувати її зміст у світлі обставин, які мали місце на момент її постановлення, то аргумент, покладений в основу відмови у відкритті провадження, фактично свідчить про самообмеження КСУ. Адже орган конституційної юрисдикції зазначив, що надання консультацій чи роз'яснень стосовно застосування правових норм до конкретного випадку, пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування в конкретному випадку є правозастосовною діяльністю і не належить до повноважень КСУ [11]. Підставою для такого висновку стало конституційне подання стосовно офіційного

тлумачення ст. 17 Конституції України, що передбачає абсолютну заборону на розташування іноземних військових баз, у системному зв'язку з положеннями п. 14 розд. XV «Перехідні положення», що дає змогу розташування вже наявних, однак тимчасово та на умовах оренди в порядку, визначеному міжнародними договорами України, ратифікованими Верховною Радою України. Головною метою було з'ясування можливості подовження строку подібної оренди у часі. Водночас тодішній Президент України прямо заявив про намір застосування вищенаведених положень в майбутньому як аргумент на користь необхідності їх офіційного тлумачення, що мало б стати додатковим сигналом для відкриття конституційного провадження, а не підставою для відмови. КСУ виходить з того, що офіційним тлумаченням вважається діяльність компетентного органу державної влади щодо з'ясування і роз'яснення волі законодавця, матеріалізованої в нормі права, тоді як правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи та підборі правових норм, які відповідають цим обставинам [12]. В Ухвалі №26-у/2010 від 20 квітня 2010 р. КСУ акцентував саме на тому, що правозастосовна діяльність виходить за межі його компетенції, однак натомість мав би роз'яснити волю конституціодавця, матеріалізовану у ст. 17 Конституції та безпосередньо пов'язану з такими засадами конституційного ладу, як гарантування національної безпеки України, захист її суверенітету і територіальної цілісності. Фактично метою постановлення Ухвали №26-у/2010 від 20 квітня 2010 р. було самоусунення КСУ від розв'язання важливого конституційного питання з прихованим застосуванням доктрини питання «політичної доцільності». Так, фактично відбулася підміна понять, що, по суті, виявилася у передачі на розсуд органів державної влади, до компетенції яких належить правозастосовна діяльність, не тільки питання стосовно застосування норм Конституції, а й їх тлумачення. Результатом пасивності КСУ стало укладення угоди між В. Януковичем і тодішнім президентом росії Д. Медведєвим, що продовжила термін перебування російського Чорноморського флоту в Севастополі до 2042 р.

З практики Верховного Суду Сполучених Штатів як засновника та локомотива доктрини політичного питання вбачається, що останній схиляється до обмеження сфери її застосування. Наприклад, у справі *Zivotofsky v. Clinton*¹ Суд наголосив на недоцільності застосування доктрини політичного питання федераль-

¹ У цій справі мова йде про акт Конгресу, який передбачав, що на вимогу заявників Державний секретар має вказувати в паспортах громадян Сполучених Штатів, які народилися в місті Єрусалим, Ізраїль як місце її народження. На вимогу заявника зазначити в якості місця народження «Єрусалим, Ізраїль», Державний департамент відповів відмовою з мотивів невідповідності такої вимоги його політиці. Заявник звернувся до суду з вимогою забезпечити реалізацію його права та зобов'язати Державного секретаря зазначити «Єрусалим, Ізраїль» в якості місця його народження. Федеральні суди, застосувавши доктрину політичного питання, визнали справу такою, що не підлягає розгляду в судовому порядку, і ухвалили рішення про закриття справи. Головним мотивом стало те, що лише виконавча влада, – не Конгрес і не суди, – має повноваження визначати політику США стосовно суверенітету Ізраїлю над Єрусалимом і вирішувати, як найкраще здійснювати цю політику.

ними судами та застосував абсолютно протилежний інтерпретаційний підхід. Суд пояснив, що метою заявника було не спонукання судової влади до підміни рішення політичних гілок влади власним визначенням того, якою має бути політика Сполучених Штатів стосовно Єрусалиму, а забезпечення дотримання його конкретного права, передбаченого актом Конгресу. Таке формулювання вимоги виключає застосування доктрини політичного питання, оскільки має правовий характер і вимагає від судової гілки влади визначити, чи правильно заявник інтерпретував закон, і чи був закон конституційним [13]. Якщо провести паралель між цією позицією Верховного Суду Сполучених Штатів та Ухвалою №26-у/2010 від 20 квітня 2010 р., то самоусунення КСУ від розгляду конституційного подання видається недоцільним. Адже підставою для звернення до органу конституційної юрисдикції було не роз'яснення та надання консультації стосовно порядку застосування окремих положень Конституції, а вимога до їх офіційного тлумачення насамперед.

Метою цієї статті не є констатація політичної ангажованості КСУ, однак аналіз практики останнього свідчить, що це аж ніяк не єдине рішення органу конституційної юрисдикції, в якому так чи інакше відчутні нотки політизації. Слід розуміти, що органи державної влади не нехтують можливістю використати КСУ в якості інструмента для політичної боротьби. Як справедливо зазначають А. Шайо та Р. Уйтц, «результат (політичної боротьби в суді) робить політичним не перемога того чи іншого політичного актора, а те, в який спосіб суд дійшов висновку, що призвів до певного результату» [14, с. 316]. Відтак не слід передчасно звинувачувати КСУ в його залежності чи прихильності до тієї чи іншої політичної сили лише тому, що юридична позиція, покладена останнім в основу того чи іншого рішення, сприяла чи навіть стала вирішальним фактором у досягненні мети та задоволенні інтересів однієї зі сторін політичного протистояння. Проте, як доцільно зазначають Ю.Г. Барабаш та Д.А. Вовк, у практиці Конституційного Суду України можна виокремити рішення, рівень обґрунтованості яких, зокрема у світлі тих обставин, за яких вони приймалися, не є переконливим настільки, аби уникнути дискусій з політичної упередженості органу конституційної юрисдикції [14, с. 317]. Так, наприклад, Рішення у справі стосовно строків перебування на посту Президента України фактично прямо відкрило шлях до перебування однієї й тієї ж особи на посту Президента України протягом невизначеного строку [15]. КСУ не враховано те, що конституційна заборона на перебування на посту Президента України однієї й тієї ж особи більше ніж двох строків підряд покликана запобігти узурпації влади та утвердженню антидемократичного режиму. За своєю правовою природою така заборона кореспондує такому елементу верховенства права, як заборона свавілля, та має розглядатися як один зі стримувальних факторів, що покликані не допустити повернення до тоталітарного минулого. Парадоксально, але орган, що покликаний стояти на варті Конституції

України, нівелював її сутність як запобіжника свавілля органів державної влади та «гаранта свободи, яка передує демократії» [16, с. 18], поставивши знак дорівнює між Конституцією та звичайним законом. Відтак, коли на шалі терезів було покладено задоволення політичних мотивів тодішнього Президента України та утвердження верховенства права, КСУ зробив крок на зустріч задоволенню політичних мотивів, тим самим дозволивши Леоніду Кучмі зберегти за собою владу.

Так, перед нами постало дві, здавалось би, діаметрально протилежні ситуації. В першому випадку КСУ самоусунувся від розв'язання важливого конституційного питання [11], а в іншому втрутився, але надав перевагу політичним мотивам тодішнього Президента України [15]. Однак об'єднує ці рішення те, що і в тій, і в іншій ситуації простежується тягіння КСУ до сприяння розв'язанню питань політичного характеру, ніж питань права. Вирішити дану дилему покликана саме доктрина політичного питання. Адже вироблення чітких меж і критеріїв застосування даної доктрини дасть змогу КСУ розмежовувати питання політики і права та тим самим не перетворюватися на інструмент для досягнення політичних цілей того чи іншого органу державної влади.

ВИСНОВКИ

Рішення КСУ не мають бути актами політичної волі. Суд завжди вирішує питання права, а тому мотиви політичної доцільності не можуть становити ядро таких рішень. Реалізуючи свої повноваження, КСУ здійснює конституційне правосуддя, що має слугувати принципу конституційної законності, а не політичним інтересам [17]. Так, наприклад, Ухвала №26-у/2010 від 20 квітня 2010 р. нашоує на думку, що відмова КСУ у відкритті провадження мала політичне забарвлення з огляду на те, що її результатом стало продовження терміну перебування російського Чорноморського флоту в Севастополі до 2042 р. всупереч прямій конституційній забороні з приводу розташування іноземних військових баз на території України. Доктрина політичного питання має застосовуватися КСУ, однак вона не може мати необмежений характер, що, по суті, нівелювало б її позитивний ефект та перетворило на ще одну передумову для зловживань. Відсутність чітких критеріїв, які б дозволяли виокремити питання політичного характеру від правових, зумовлює певну правову невизначеність та непередбачуваність. КСУ, так чи інакше, певною мірою зв'язаний своїми юридичними позиціями, які, як зазначав останній, перебуваючи у нормативній єдності з витлумаченими в рішеннях положеннями Конституції України, стають безпосереднім регулятором суспільних відносин [18], а тому можуть піддаватися змінам виключно у виняткових випадках. Тож обґрунтування і конкретизація умов та меж застосування доктрини політичного питання мають бути здійснені самим КСУ, що видається абсолютно доцільним та необхідним кроком для подальшого забезпечення верховенства права та захисту Конституції України і цінностей втілених в ній.

Список використаних джерел

1. Савчин М.В. Конституція і політика: виклики сучасній конституційній демократії. *Проблеми законності*. 2019. Вип.

146. С. 48–62. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.176979>

2. Вей С. Принципи конституційної інтерпретації і самообмеження конституційного судді. *Вісник Конституційного Суду України*. 2002. № 2. С. 57-59.

3. Рішення Конституційного Суду України від 24 червня 1999 року № 6-рп/1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-99>

4. Терлецький Д.С., Батан Ю.Д., Запорожець В.І. Конституційна юстиція. Одеса, 2021. 154 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.14399>

5. Рішення Верховного Суду Сполучених Штатів у справі «Бейкер проти Карра» (Baker v. Carr, 369 U.S. 186). URL: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/369/186>

6. Шаповал В. Становлення конституційної юрисдикції в Україні. *Правова держава*. 1998. Вип. 9. С. 115.

7. Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року № 1-рп/1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-98>

8. Ухвала Конституційного Суду України від 5 березня 1998 року № 15-у/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015u710-98>

9. Ухвала Конституційного Суду України від 27 червня 2000 року № 2-уп/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002u710-00>

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь, 2005. 1728 с.

11. Ухвала Конституційного Суду України від 20 квітня 2010 року №26-у/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026u710-10>

12. Ухвала Конституційного Суду України від 31 березня 2009 року № 15-у/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008u710-15>

13. Рішення Верховного Суду Сполучених Штатів у справі Zivotofsky v. Clinton. URL: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/10-699>

14. Барабаш Ю.Г., Вовк Д.О. «Судді мають політичне чуття». Юриспруденція Конституційного Суду України у політично чутливих справах. *The Ideology and Politics Journal*. 2021. № 2(18). URL: <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2021.02.00014>

15. Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 2003 року №22-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-03>

16. Речицький В.В. Конституційне АБВ. Харків, 2016. 408 с.

17. Шишкін В. Організація судоустрою в світлі вимог ст. 6 Європейської конвенції про захист прав. *Право України*. 2000. № 9. С. 21-23.

18. Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2018 року № 13-п/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-18>

References

1. Savchyn, M.V. Constitution and policy: challenges of modern constitutional democracy. *Problems of Legality*, 2019. Issue 146. pp. 48–62. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.176979> [in Ukrainian].

2. Vei S. Principles of constitutional interpretation and self-restriction of the constitutional judge. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. 2002. № 2. pp. 57-59 [in Ukrainian].

3. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of June 24, 1999, № 6-рп/1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-99> [in Ukrainian].

4. Terletskyi D.S., Batan Yu.D., Zaporozhets V.I. Constitutional justice. Odesa, 2021. 154 p. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.14399> [in Ukrainian].

5. Baker v. Carr, 369 U.S. 186. URL: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/369/186>

6. Shapoval V. Formation of constitutional jurisdiction in Ukraine. *The rule of law*. 1998. Issue 9. P. 115. [in Ukrainian].

7. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of February 26, 1998, № 1-рп/1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-98> [in Ukrainian].

8. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of March 5, 1998 року, № 15-у/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015u710-98> [in Ukrainian].

9. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of June 27, 2000 року, № 2-уп/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002u710-00> [in Ukrainian].

10. Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250000 / ed. V.T. Busel. Kyiv, Irpin, 2005. 1728 p. [in Ukrainian].

11. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of April 20, 2010, №26-u/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026u710-10> [in Ukrainian].

12. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of March 31, 2009, № 15-y/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008u710-15> [in Ukrainian].

13. Zivotofsky v. Clinton, 566 U.S. 189 (2012). URL: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/10-699>

14. Barabash Yu.H., Vovk D.O. “Justices have a political sense”. The Constitutional Court of Ukraine’s jurisprudence in politically sensitive cases. *The Ideology and Politics Journal*. № 2(18), 2021. DOI: <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2021.02.00014> [in Ukrainian].

15. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of December 23, 2003, №22-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-03> [in Ukrainian].

16. Rechytskyi V. V. Constitutional ABC. Kharkiv, 2016. P. 408. [in Ukrainian].

17. Shyshkin V. Organization of the judicial system in the light of the requirements of Article 6 of the European Convention on Human Rights. *Law of Ukraine*. 2000. № 9. pp. 21-23 [in Ukrainian].

18. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated as of December 20, 2018, № 13-p/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-18> [in Ukrainian].

Liubomyr LETNIANCHYN

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6495-9809>

e-mail: lubomyr_1976@ukr.net

Tetiana KONTAROVA

student, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1239-6295>

e-mail: kontariovatanya@gmail.com

THE POLITICAL QUESTION DOCTRINE IN THE PRACTICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE: EXPEDIENT "SELF-RESTRAINT" OR A SPRINGBOARD FOR MALPRACTICE

Introduction. The paper studies the problem of the distinction between the following categories: "politics" and "law". Appeal to the political question doctrine and its introduction into national practice is an important achievement of the Constitutional Court of Ukraine, but the definition of its scope and limits is still an open question.

Purpose. This paper is intended to shed some light on certain problem aspects associated with the scope of the political question doctrine and politicization of the Constitutional Court of Ukraine, notably by analysing the relevant legal positions of the Constitutional Court of Ukraine, taking into account the political results, which took place in connection therewith.

Results. The line between legal and political issues is quite thin. Taking into consideration the foregoing and that the final decision on whether the respective issue is political shall be taken by the Constitutional Court of Ukraine at its absolute discretion, the definition of the scope and limits of the political question doctrine becomes more and more important. The analysis of the decisions outlined herein and their outcomes shows that certain legal issues have been ignored by the Constitutional Court of Ukraine in favour of the political goals pursued by public authorities. In some cases, a lack of action has been a precondition for the satisfying of political interests, and in other cases the "convenient" legal positions.

Conclusion. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine shall not be acts of political will. The mission of courts is to resolve issues of law, therefore, the motives of political expediency cannot be at the core thereof. The Constitutional Court of Ukraine is not a tool for perusing political goals. The political question doctrine shall not be used as a springboard for malpractice, as its idea is that courts shall either refuse the hearing of political questions or perform their function when the issue of law takes place. The lack of clear criteria that would allow to distinguish political issues from legal ones causes certain legal uncertainty and unpredictability. It is obvious that the Constitutional Court of Ukraine should not take over functions that are not inherent hereto and turn into an expression of political will.

Keywords: political question doctrine, Constitutional Court of Ukraine, rule of law, law and politics, constitutional jurisdiction